Anna-Kaisa Tuovinen

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 2.10.2026 klo 10.00

Viite: Lausuntopyyntönne 25.9.2026, eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleistukilain, työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta (HE 109/2026 vp)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoasiassa.

Hallituksen esityksen tavoitteena on porrastaa työttömyysetuuden taso Suomessa asumisen tai työskentelyn keston mukaan sekä kannustaa kotimaisen kielen oppimiseen. Samalla pyritään vahvistamaan maahan muuttaneiden omaa vastuuta kielen oppimisesta ja työllistymisestä, edistämään heidän kotoutumistaan sekä varmistamaan pääsy kotoutumista, kielitaidon kehittämistä ja työllistymistä tukeviin palveluihin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että työttömyyden perusteella maksettava yleistuki maksettaisiin normaaliin yleistukeen nähden tasoltaan alempana kotoutumistukena sellaiselle työttömälle työnhakijalle, joka ei täytä työttömyysturvalain mukaista työssäoloehtoa, joka on asunut Suomessa alle kolme vuotta edeltäneen kymmenen vuoden aikana ja joka on taloudellisen tuen tarpeessa. Suomessa asumisaikaan rinnastettaisiin muussa EU- tai ETA-maassa taikka Sveitsissä asuttu aika. Näin ollen esityksen vaikutukset kohdistuisivat lähinnä kolmansista maista Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. Sääntelyä kotoutumistuesta sovellettaisiin tilanteissa, joissa henkilö muuttaisi Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan.

Työssäoloehdon tai kolmen vuoden asumisaikavaatimuksen täyttämistä ei edellytettäisi henkilöltä, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame, joka on

suorittanut jollakin näistä kielistä perusopetuksen tai lukion oppimäärän, ylioppilastutkinnon taikka ammatillisia valmiuksia antavan tutkinnon, tai joka todistettavasti osaa riittävästi suomea tai ruotsia. Poikkeus koskisi myös henkilöitä, jotka eivät vammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene osoittamaan kielitaitoaan.

Lakiehdotukseen sisältyy myös takuuaikasääntely, joka velvoittaisi työvoimaviranomaisen järjestämään tai ohjaamaan kotoutumistukea saavan työnhakijan palvelutarvettaan vastaavaan palveluun viimeistään, kun työnhaku on ollut voimassa yhteensä kuusi kuukautta. Lisäksi lakiehdotuksessa esitetään kielitutkinnon maksuttomuutta niille kohderyhmään kuuluville henkilöille, jotka eivät osallistuisi kotoutumiskoulutukseen.

THL kannattaa hallituksen esityksen taustalla olevia tavoitteita vahvistaa maahan muuttaneiden henkilöiden kotoutumista, kielen oppimista ja työllisyyttä. Ehdotukset työnhakijan palvelutarvetta vastaavaan palveluun pääsyn takuuajasta sekä kielitutkinnon maksuttomuudesta tukevat näitä tavoitteita ja ovat kannatettavia. On tärkeää, että takuun piiriin kuuluvia palveluita on riittävästi saatavilla ja ne ovat saavutettavia. Kotoutumisen, kielen oppimisen ja työllisyyden edistämistavoitteet myös perustelisivat palveluun pääsyn takuuajan lyhentämistä kuudesta kuukaudesta.

THL kiinnittää huomiota siihen, että kielitutkinnon maksuttomuuden lisäksi tutkintotilaisuuksien järjestämistiheyden, tutkintopaikkojen määrän ja alueellisen kattavuuden on oltava riittäviä. Näin mahdollisuus päästä kotoutumistukea tasoltaan korkeamman yleistuen piiriin tutkinnolla osoitetun kielitaidon perusteella toteutuisi yhdenvertaisesti eri puolilla maata.

THL ei kuitenkaan kannata esityksen mukaista kotoutumistukea, joka olisi yleistukeen nähden tasoltaan matalampi. Esityksen mukaiset työssäolo- ja asumisaikavaatimukset tarkoittaisivat käytännössä monien Suomeen muuttavien henkilöiden yleistuen tason alentamista noin kymmenellä prosentilla, kunnes työssäoloehto, kolmen vuoden asumisaikavaatimus tai kielitaitovaatimus täyttyy. Valitun keinon toimivuuteen suhteessa kielen oppimiseen tai työllistymiseen liittyy huomattavaa epävarmuutta, mikä on tunnistettu myös hallituksen esityksessä (s. 38).

THL kiinnittää huomiota siihen, että vaikka vaatimus työssäoloehdon täyttämisestä yleistuen saamiseksi lisäisi maahan muuttaneiden työnteon kannustimia, käytännössä sen vaikutuksen voidaan arvioida jäävän vähäiseksi. Myös hallituksen esityksessä (s. 52) arvioidaan, että kotoutumistuen täysimääräinen työllisyysvaikutus on vähäinen.

Etuustason kytkemisellä kielitaitoon tavoitellaan kohdejoukon kielitaidon vahvistamista (HE, s. 35). Kielitaidon kartuttaminen ja siihen kannustaminen on sinänsä kannatettavaa. THL toteaa, että kielitaitoon perustuva erottelu voi kuitenkin näyttäytyä syrjivänä, koska kieli yleensä liittyy myös henkilön alkuperään, eikä toisaalta etuustason kannustavuudesta kielen oppimiseen ole esitetty yksiselitteistä tutkimusnäyttöä. Sinänsä on kuitenkin kannatettavaa, että työskentely- tai asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia ei kykene osoittamaan kielitaitoaan. THL kiinnittää huomiota siihen, että tämän poikkeuksen soveltamiskriteerien tulee olla selkeät ja läpinäkyvät.

THL huomauttaa, että esityksen vaikutukset kohdistuisivat ryhmään, joka on muuhun väestöön nähden heikommassa asemassa muun muassa työllisyyden suhteen. Maahanmuuttajien työllistymisen esteitä ovat kielitaidon lisäksi myös muun muassa syrjintä, terveysongelmat, verkostojen puute ja tutkintojen tunnustamisen haasteet. THL katsoo, että vastuuta työllistymisen esteiden poistamisesta ei tule asettaa vain maahanmuuttajalle, vaan esimerkiksi syrjinnän vastaisia toimia tulee toteuttaa yhteiskunnassa laajasti.

Tasoltaan alemman kotoutumistuen seurauksena osa tuensaajista ohjautuisi viimesijaiseksi tarkoitetun toimeentulotuen piiriin, mikä on myös työnteon kannustimien kannalta ongelmallista. Toisaalta niille maahanmuuttajille, jotka eivät saisi toimeentulotukea tai yleistä asumistukea, kotoutumistuen tarkoittama heikennys käytettävissä oleviin tuloihin voi olla tuntuva. THL kiinnittää huomiota siihen, että pienituloisuusaste ulkomaalaistaustaisissa lapsiperheissä on jo nykyisin huomattavasti korkeampi verrattuna muihin lapsiperheisiin (HE, s. 55).

THL:n näkemyksen mukaan kielen, alkuperän tai muun vastaavan syyn perusteella ei pidä väestöryhmittäin eriyttää perustoimeentuloturvan tasoa. Yleistuen maksaminen erillisenä, tasoltaan alempana kotoutumistukena ei

myöskään tukisi yleistuen taikka sosiaaliturvauudistuksen tavoitetta yksinkertaistaa sosiaaliturvajärjestelmää. Toisaalta etuuksien saamisedellytysten arviointi on erotettava tasoltaan alemman etuuden käyttöönottamisesta. THL:n näkemyksen mukaan on perusteltua kohdentaa työttömille työnhakijoille tarkoitettuja palveluita ja niitä koskevia osallistumisvelvoitteita siten, että samalla otetaan huomioon palvelutarpeiden yksilöllisyys erilaisissa elämäntilanteissa, kuten maahanmuuttotilanteissa.

Mia Nykopp
Pääjohtajan sijainen, hallintoylijohtaja

Piia Aarnisalo
Ylijohtaja, sote-palvelujärjestelmä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Institutet för hälsa och välfärd
Finnish Institute for Health and Welfare
PL / PB / P.O. Box 30
FI-00271 Helsinki, Finland
Puh/tel +358 29 524 6000
thl.fi